

Bij die gelegenheid zou Maria haar verlangen te kennen gegeven hebben, dat te Lourdes een kapel voor haar gesticht werd.

En vermoedelijk om de inwoners tot het vervullen van dien wensch te bewegen, deed ze toen, uit de grot, waarin ze verscheen, een bron ontspringen, die wonderdadige genezing bood voor alle zieken.

Zóó werd Lourdes de plaats, waar jaar op jaar duizenden bedevaartgangers bevrijding zoeken van allerlei kwalen.

Aanleiding tot Lourdes' verheffing was dus verschijning van Maria. Doel: bevestiging van het dogma der onbevleete ontvangenis van de Moedermaagd, en propaganda van de Mariaverering — Wie dit weet, weet dunkt me, genoeg, om zijn houding tegenover de z.g.n. wonderen van Lourdes te bepalen.

Zóó zal m'n inzender er óók wel over denken.

Mattheus-passion.

Een ander lezer vraagt me, of het een christen wel geoorloofd is uitvoeringen als die van de bekende Mattheus-passion bij te wonen, waarbij ook ongelovigen deelen der H. Schrift en zelfs woorden van onzen Heere Jezus Christus zingen.

Hij acht, dat zulk een onwaarschijnlijkheid stuitend is, en het heilige te na komt.

Het is een teere kwestie, die vrager hiermee aan de orde stelt. En ik vrees, dat m'n antwoord hem niet geheel bevredigen zal.

In 't algemeen moeten we, met name ten opzichte van ons-zelfen, den eisch van waarheid en oprechtheid, vooral in het heilige, met allen nadruk handhaven.

Oók in de kunst.

Alleen wie de kunst om de kunst zoekt, en haar niet dienstbaar en dus ondergeschikt maakt aan de eere onzes Gods — kan het onverschillig schijnen, of iemand bij de uitvoering eener compositie als de Mattheus-passion al of niet gelooft en dus meent wat hij zingt.

En ik ben het met den vrager volkomen eens, dat het voor een christen stuitend is, en dat het hem als profanatie in de ooren moet klinken, als hij menschen, die hij kent als ongelovigen, als spotters met het heilige misschien, woorden hoort uitzingen, die onze Heiland sprak in de ontroerende momenten van zijn heilig lijden.

Zulk zingen kan Gode niet welbehagelijk zijn. 't Is het omkeeren van de door Hem gestelde orde:

hij gedroomd heeft en slaat er geen acht op.

Regel 42-88. De engel herhaalt het bevel. Hoe Karel er nu tegenover gaat staan.

Kort en bondig herhaalde de verstoorde engel het bevel, zodat de koning zeer bevreesd werd, en er over na ging denken. Doch toen moest Karel's menselijkheid in drieërlei opzicht tegen dit bevel van God botsen.

In de eerste plaats om de inhoud. Karel overwoog zijn rijkdommen en zijn machtspositie en vroeg zich terecht af: „Waarom zou ik toch gaan stelen?”

Vervolgens plaatste de herkomst van het bevel hem voor 'n tweede moeilijkheid. — had God niet uitdrukkelijk geboden: „Gij zult niet stelen?”

En ten slotte: de vrome vorst had Gods hand in z'n leven gezien, z'n zegeningen erkend en wist zich daardoor Gods gunsteling. De komende hofdag had hij ongetwijfeld gezien als 'n kroon, die Gods goedheid op zijn voorspoedig vorstentje wilde zellen — moeilijk kon hij daarom aannemen, dat God hem nu zo te schande zou willen maken. Z'n derde bezwaar gold de strekking en de gevolgen van het bevel.

Ach, z'n beperkte menselijke inzicht kon dat niet rijmen en afgetoed door het denken, viel hij ten slotte weer in slaap.

Regel 89-118. De engel komt voor de 3de maal. Karel's beslissing.

In z'n gegronde bezwaren openbaarde Karel z'n dieper levende religieuze persoonlijkheid. Het opvolgen van het bevel was zo geworden tot 'n zaak van groot geloofsvertrouwen, want God zeide, dat Karel door te stelen zijn leven en zijn eer zou behouden, terwijl volgens Karel's menselijk inzicht hij gevaar liep beide daardoor te verliezen. Toen de engel dan ook voor de 3de maal kwam, begreep hij, dat Karel wel wilde, maar zolang hij er over bleef denken, niet kon gehoorzamen. Daarom sprak hij nu met mildheid en vriendelijkheid, zacht vol wijze raad. Hij beval nu niet meer, maar drong heidevol aan. Hij wist, dat Karel gaarne Gods wil deed en zeide dan ook: „Handel nu verstandig, koning! want God wil het”. Zo hielp hij Karel, opdat zijn hart zou zegevieren over zijn verstand.

De vriendelijke woorden van de engel, waarin Karel de stem van Gods liefde beluisterde, sloegen in en nu overtuigt, dat God werkelijk dat bevel gaf, maakte hij het teken des kruises en nam hij het besluit, in het volle bewustzijn van wat er op het spel stond: leven en eer, toch te gaan stelen. Dat viel hem zwaar, want hij had liever, dat God hem al zijn land en burchten ontnam. Karel kwam tot het besef, dat het voor 'n ridder pur-sang 'n ellendig ding is te moeten stelen. De strijd tussen riddereer en vroomheid spijste zich toe in het dilemma: gaan stelen of God mishagen.

niet een dienstbaar maken van de kunst aan Gods eere; maar omgekeerd het heilige Woord Gods en het woord en het werk van onzen Heere Jezus Christus exploiteeren ten behoeve van de kunst.

Intusschen moeten we hier toch met alle voorzichtigheid onderscheiden.

De personen, die bij zulk een uitvoering optreden, kennen we — 'k bedoel het groote publiek — doorgaans niet van nabij. En ook, als we hen kennen, kunnen we ons toch nog licht vergissen in hun innerlijke verhouding tot hetgeen ze zingen.

In elk geval zijn en blijven zij zélfen daarvoor in de eerste plaats verantwoordelijk.

Stellig behoort het niet tot onze roeping hen één voor één aan onzen keur te onderwerpen.

Wat we, als christenen mogen, maar dan ook moeten eischen, is, dat, wie belast zijn met de saamstelling en leiding van een koor, dat uitvoeringen geeft als die van de Mattheus-passion aan elk medewerker den eisch stelle, dat hij de heilige zangstof als waarachtig aanvaarde en als heilig behandelde.

Intusschen blijkt uit vragen, als die inzender stelde, hoe dringend noodig het is, dat we, als christenen, ook in de beoefening van de zangkunst eigen wegen gaan, en ons niet afhankelijk maken van de wereld.

V.

F.

LITERATUUR EN KUNST.

De betekenis van Pennings werk.

(Slot.)

VII. De vorm der stofbewerking.

Als het derde element van de betekenis der Penning-boeken noemde ik, naast stofkeuze en stofbewerking, den vorm, waarin deze bewerking geschiedt. Ten besluite van deze artikelenreeks daarover nog een enkele opmerking.

Uiteraard is er nauwe samenhang tusschen wat in het vorige artikel behandeld werd en wat nu aan de orde is. De methode van bewerking immers beslist over den vorm, althans in zoverre, dat uit de wijze van voorstellen vanzelf voortvloeit een bepaald karakter van den vorm. We sluiten dus in dit artikel ons aan bij de hoofdlijnen van het vorige.

Penning heeft in het bijzonder zin voor activiteit;

Hij doorzag het niet, doch vol vertrouwen gaf hij zich aan zijn God over in het korte gebed: „Nu soe moeti mi ghesterken”. Hij verloochende zijn menselijkheid voor zijn geloof.

Regel 119-166. Hoe Karel buiten zijn kasteel komt.

Voor de middeleeuwer stond het vast, dat de mens volkomen van God afhankelijk was en dat wanneer iemand op God vertrouwde, hij dan ook Gods bijstand in het leven zou ervaren. Dit geloof, dat onwankelbaar was, is in ons verhaal verzonnelijk in het nachtelijk gebeuren met Karel. Het epos heeft 'n symboliese betekenis. „Karelende Elegast” is verhefde en verinnigde uitbeelding van christelijke levensgedachten. Trouwens: gemeenlijk is voor de middeleeuwer de gedachte primair en het reële gebeuren illustratie van de reeds vooruit vaststaande gedachte. De middeleeuwer geloofde in het verhaal, niet omdat hij na 'n kritiese beschouwing het verhaal in overeenstemming achtte met de werkelijkheid — die vraag kwam bij de zuiver-middeleeuwse geest niet op — doch omdat hij het zag als noodzakelijke konsekwentie van de hoofdgedachte. Zijn eigen christelijke gedachten, waaraan hij niet twijfelde, zag hij in het gebeuren geprojecteerd. Daarom zijn de feiten en de motieven, waarin dat geschiedt, van weinig belang, en het brengt ons niet veel verder of we al weten, dat dezelfde motieven ook zijn gebruikt in de Russiese en Indiese literaturen. Het komt aan op de leidende gedachten en in het licht van die gedachten moeten de motieven worden bezien.

Zo zijn al de wonderen en toevalligheden in dit verhaal voor de wonderbaarlijk-avontuurlijke middeleeuwse geest vanzelfsprekende illustraties van de grondgedachte, dat God alle dingen bestuurt en 'n mens helpt, die zich vol vertrouwen tot hem wendt.

De eerste moeilijkheid voor Karel was ongezien en ongehoord buiten het kasteel te komen. Onmiddellijk stond zo z'n riddereer op het spel. Doch z'n besluit was genomen. Z'n geloofsvertrouwen werd niet beschaamd. Gods genadevolle bijstand liet zich gelden in twee wonderdaden zijnerzijds. De gesloten deuren, die Karel op z'n weg vond, gingen vanzelf open en de mensen sliepen, omdat God dat wilde, zo vast, dat ze niets van de zwaar geharnaste vorst vernamen, toen hij door het kasteel ging. Uitdrukkelijk zegt de dichter, dat God dat deed uit genegenheid voor de koning, die immers zo innig christelijk zich aan Hem had overgegeven.

Regel 167-192. Karel's gebed.

Toen Karel goed en wel buiten was, viel de beklemming van onmiddellijk te moeten handelen 'n moment van hem af, en gedwongen door de ernst van de situatie, stortte hij z'n godinnende ziel uit in 'n gebed, waarin hij om Gods bescherming smeekte op grond van de zondaarsliefde Gods

de handeling trekt hem in 't historisch gebeuren voor alles aan, zoo zagen we. Dat nu brengt mee: activiteit ook in den vorm: niet de verleden tijden der werkwoordsformaties gebruikt hij, maar de tegenwoordige tijden, die voor de plastische uitbeelding de geschikte zijn; hij werkt met korte zinnen zonder werkwoord, met uitroepen en vraagtekens. Een boek van Penning begint zoo:

„Ben jij dat, Jan?”

„Ja, vader Boessaart!”

„En dat in het holle van den nacht!”

„Ik ben gevlucht!”

„Uit het Weeshuis?”

„Ja — morgen is het te laat...” („Het Beleg van Gorkum”).

Dat is de karakteristiek van Pennings vorm.

Hier is niet slechts actie, hier blijkt ook Pennings gaarne gevolgde gewoonte in den gesprekstoon te schrijven, die vanzelf den gesprek vorm insluit. Sprektaalwendingen, uitdrukkingen uit den dagelijkschen omgang, typische zegswijzen e.d. zijn veelvuldig in zijn boeken. Zelfs was Penning sterk in het kleuren met zulke effecten: de Schrijver Penning was immers de verteller Penning, die nauwkeurig de registrering van zijn veelgebruikt instrument kende. Een voorbeeld kan hier weer ter illustratie dienen (uit hetzelfde boek „Het Beleg van Gorkum”).

Een Gorkumsche jongen is in Pruisischen dienst getreden als huzaar en komt nu (1813) met de troep bij een boer, dien hij van vroeger jaren kent, maar die hem natuurlijk niet herkent. Nu schrijft Penning niet: Willem Woude reed het erf van boer Peters op en deze was ten hoogste verbaasd, dat een Pruisisch huzaar hem bij den naam noemde... Neen, dat gaat bij Penning zoo:

„Baas Peters — hoe gaat het?”

„De boer is de kluts geheel kwijt; hij krabt zich achter de ooren; hij weet niet hoe hij het heeft!”... (tegenwoordige tijd: drie sterk-sprekende uitdrukkingen vóór een begrip).

„Is hier tooverij in 't spel? Ben ik nou gek of ben jij het?” (gangbare zegwijze, die bij zoo'n situatie dagelijks gehoord wordt).

„Ik hoop geen van beiden”, zegt Willem Woude. ('t vanzelfsprekende antwoord, dat in den omgang bij die uitdrukking behoort).

De lezer is bij zoo'n tooneeltje toeschouwer: hij ziet den boer in z'n verwondering en den ander in z'n plezier, dat de boer hem niet herkent.

voor 'n in Adam gevallen geslacht en geopenbaard in Christus en waarin hij de wondermacht van Christus aanriep. Alles stond hier in het teken van het geheimzinnige en wonderbaarlike. Karel besefte, dat menschenmacht en menschenkennis en menschenzucht hier zouden falen, dat hier Goddelijke wondermacht alleen alles ten goede zou kunnen wenden. Het karakter van dit werkje is dan ook door en door supranatureel. Op elke bladzijde schier laat de dichter ons gevoelen, hoe achter uiterlijke gebeurtenis en menselijke handeling God werkt en alle dingen in Zijn voorzienigheid heenleidt tot het goddelijk-gestelde doel.

Regel 193-217. Karel komt tot inkeer.

Toen de vorst zo eenzaam op het dievenpad was, werden z'n gedachten vanzelf bepaald bij de dieven. Toen God hem beval te gaan stelen, had dat 'n goede grond. Het hield verband, blijkt nu, met 'n zedelijk tekort bij Karel. Uit alles blijkt zo, dat de christelijke middeleeuwer de sentrale figuur uit z'n klassieke periode niet vergoedde tot 'n heros, doch hem in z'n afhankelijkheid van God en in z'n zondige menselijkheid zag op één lijn met de andere menschen. Het feit, dat de middeleeuwer-bij-uitnemendheid zo wordt uitgebeeld, doet er ons toe besluiten, dat de middeleeuwse levenshouding in z'n edelste uitingen principieel christelijk was.

Waarom bestond dat zedelijk tekort? Zie, Karel was egoïst geweest in die zin, dat hij, met negatie van de menselijkheid van z'n onderdanen, in ijzere konsekwentie het recht had gehandhaafd. Al te grote strengheid immers wordt vanzelf egoïsme. Karel was formalist geworden, blind voor de levende werkelijkheid. Op de geringste vergripen stelde Karel de zwaarste straffen. We kunnen het ook zo zeggen, dat Karel voor de dieven alleen vorst was geweest en niet mens. Door zijn heersers-tiranie had hij het organiese menselijke verlaagd tot schematische logika. Hij maakte zich herhaaldelijk schuldig aan machtsusurpatie.

We zien nu de goddelijke paedagogiek doende om Karel z'n al te grote gestrengheid tot zonde te maken voor zijn bewustzijn, ten einde aldus zijn gedegenereerde menselijkheid, die niets meer zag dan de handhaving van het recht, te regenereren tot zuiver-normale menselijkheid, evenwichtig gespannen op de levensrealiteit. Karel moest genezen worden van z'n machtsusurpatie.

Psychologies gezien, was het dus de eerste taak van de goddelijke paedagogiek, om Karel uit z'n vorsten-zijn uit te heffen en als gewoon mens in de maanlichte nachtelijke eenzaamheid te brengen. Daar alleen kon hij tot zichzelf en dus tot inkeer komen. Daar nam hij zich dan ook voor, om nooit meer iemand ter zake van 'n klein vergrijp te laten ombrengen.

T. SCHUYT.
(Slot volgt.)